

НАУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
проектowanego гідрологічного заказника місцевого значення „Витоки Прип'яті”
у Любомльському районі Волинської області

Територія проекowanego заказника являє собою долинку одного з витоків Прип'яті в с. Гороховище та біля нього. Площа – 69,3 га. Ділянка має 2 частини. На тій частині, що знаходиться безпосередньо в селі, раніше проводився видобуток торфу, тому нині вона являє собою системи ставів, розділених перетинками-дамбочками. Навколо цієї системи ставів з одного боку – сінокіс, з другого – сільгоспугіддя. Друга частина ділянки, яка знаходиться вище за течією, на території прилеглий до села, являє собою незаймане болото та лучно-болотні ділянки. Ці дві ділянки є одним природним комплексом витоків Прип'яті, які збереглись в найбільшій мірі.

Система ставків, як і весь комплекс витоків, без сумніву має джерельне живлення. Тому стави заросли лише частково, найбільше – на смугах, прилеглих до дамбочок. Біля них збереглись смуги вільх, крушини. Виявлено декілька видів верб – переважає верба попеляста, трапляються верби п'ятитичинкова та пурпурова. На цих ставах збережене багате різноманіття болотних, прибережно-водних та водних рослин. Тут є куртини рогозу широколистого, щавлю прибережного, очеретянки, вербозілля звичайного, шоломниці звичайної, частухи подорожникової. Є фрагменти заболочених ділянок із смугами осоки омської, осоки здутої, теліптерису болотного (болотної папороті), мітлиці повзучої. В них збереглись такі типові лучно-болотні види, як м'ята польова, жовтець вогнистий, бобівник трилистий, вовче тіло болотне.

На водній гладі добре виявлені угруповання жабурника звичайного, який під час обстеження квітував. На одному із ставів були виявлені угруповання латаття білого. Латаття квітувало, утворювало мальовничі групи. Ці угруповання занесені до Зеленої книги України. У воді великі популяції утворює пухирник звичайний – комахоїдна водна рослина. Тут є декілька видів ряски, найбільші популяції утворює ряска триборозенчаста.

Найбільш збереженою у природному стані та своєрідною за комплексом рослинного покриву є ділянка, яка починається за ставами і тягнеться до самих витоків. Тут представлений комплекс відкритих осокових боліт, вільшняків та лук різного рівня. В найбільш заглиблених місцях, де майже постійно тримається волога, розміщуються осокові болота, в притерасних частинах цієї долинки розміщуються вільшняки, а на ділянці, яка є найвищою у рельєфі, розміщуються луки.

Осокові болота представлені тут переважно угрупованнями осоки омської, місцями із співдомінуванням вовчого тіла болотного та бобівника трилистого. На більш обводнених ділянках є куртини куги озерної. Вільшняки в цій частині займають значні площі. Вільхи досягають висоти 20 м і діаметра 30-40 см. Добре розвішений підлісок, в якому домінують верба попеляста та крушина ламка. В трав'яному покриві домінують осока гостро видна, щучник дернистий та теліптерис болотний.

Лучна рослинність, основні площі якої займають розширене верхів'я, представлена тут угрупованнями торф'янистих, справжніх чи частково пустищних лук.

Поширеними тут є торф'яністі луки з переважанням щучника дернистого та лучно-болотним різнотрав'ям. На цих луках виявлена популяція лучно-болотної орхідеї пальчатокорінника плямистого. Відмічено тут зростання і такого малопоширеного центральноєвропейського виду, як малий комонник зігнутий. Дрібноосокові луки представлені тут угрупованнями осок чорної та просяної. Крім типових лучно-болотних видів в цих ценозах виявлене місцезростання невеличкої реліктової папороті вужачки звичайної. Наявність цього виду, а також іншого релікту – верби лапландської – свідчить про реліктовий характер долини.

Справжні луки представлені угрупованнями мітлиці тонкої, місцями із співдомінуванням костриці лучної, трясучки середньої з домішкою медової трави шерстистої. Серед різнотрав'я тут звичайними є волошка лучна, дика морква, подорожник ланцетолистий, дзвінець малий, цінна лікарська рослина золототисячник

звичайний, королиця звичайна, комонник лучний та деякі інші.

Пустищні луки не займають значних площ, а невеликими смугами розміщуються по найвищих ділянках. На них, крім біловуса стиснутого та вереса звичайного, відмічений і малопоширений вид тирлич звичайний.

Фауна хребетних цієї ділянки сформована як природним (болотні та лучно-болотні фауністичні угруповання), так і антропогенним (водно-болотяні фауністичні угруповання у місцях розробки торфу та утворення на їх місці системи ставів) чинниками. Тут відбулися порівняно незначні зміни у фауністичному складі хребетних. На досліджуваній території майже повністю відсутні лісові та слабо представлені узлісно-лісові види, натомість ширше представлені болотні та частина лучних видів, які пристосовані до зволжених та перезволжених лучно-болотяних та водно-болотяних угідь. В той же час тут очевидно з'явилися нові види, які були відсутні до антропогенної трансформації, насамперед, водні. Основні екологічні групи хребетних тварин складають болотні, лучні, водні та узлісно-лісові види. В цілому, тваринний світ є відносно бідним, як за видовим складом, так і за кількісними показниками, що свідчить про надмірний антропогенний тиск на цю ділянку (рибальство, випасання худоби, сінокосіння).

Серед кісткових риб тут зустрічаються щука, карась срібний, лин, окунь та деякі інші. Серед земноводних домінують жаба гостроморда і жаба озерна, чисельність яких відносно стабільна. Плазуни представлені ящіркою прудкою, яка зустрічається на периферійній частині долини.

Найбільш різноманітно тут представлені клас птахів, яких зустрічається близько 20 видів. На гніздуванні тут зокрема трапляються лиска, курочка водяна, чайка, жулан, сорока, вивільга, вівчарик весняний, вівчарик-ковалик, кропив'янка чорноголова, синиця блакитна, зяблик, вівсянка звичайна. Незначною є кількість лучних і польових видів – щеврик лучний, коноплянка. Під час харчування тут відмічені також лелека білий та ластівка сільська.

Серед ссавців зустрічається кріт європейський.

Частина території із ставками використовується населенням с. Гороховище для відпочинку біля води. Цей напрямок використання при охороні цієї ділянки може бути збережений з тим застереженням, щоб тут не проводились масові заходи, а риболовля здійснювалась традиційними способами. Можна рекомендувати закладання на цій території екологічного маршруту “Витоки Прип'яті” для школярів села.

На описаній території пропонуємо створити гідрологічний заказник місцевого значення “Витоки Прип'яті”.

На всій території слід заборонити меліоративні роботи, видобуток торфу, зрубання дерев, зведення чагарників. Сінокосіння слід проводити в пізній час, як це звичайно має місце на болотах. Ця територія має виключне екологічне значення, оскільки оточує і зберігає витoki Прип'яті.

Зав. міжвідомчою комплексною лабораторією наукових основ заповідної справи НАН України та Мінприроди України, доктор біол. наук, проф.

Т.Л. Андрієнко-Малюк

Науковий співробітник лабораторії, канд. біол. наук

О.І. Прядко

Експерт

М.В. Химин

Директор Наукового центру заповідної справи Мінприроди України, канд. біол. наук

М.Л. Клестов